

Nemes Antal makáriai választott püspök, budavári plébános önéletírása 1855–1930¹

Sági György

Nemes Antal makáriai választott püspök visszatekintése életére

Alig egy hónappal 75. születésnapja előtt vetette papírra alább közölt önéletírását Nemes Antal makáriai választott püspök, aki ekkor már 32 esztendeje vezette plébánosként a budavári koronázó Nagybaldogasszony-főplébániát. Nemes püspök személye, mind ez idáig kevésbé került a történeti kutatások látóterébe, igaz, nem tartozott az élvonalbeli magyar főpásztorok közé, többnyire szürke eminenciásként látta el hivatalát az évtizedek során, szolgálva Istent és az egyházat a hívek javára.²

Ahogy azonban az itt olvasható életrajz is erre hívja fel a figyelmet, a jövőben nem lenne hasztalan többet is szentelni személyének, akár helytörténeti, társadalomtörténeti, politikatörténeti és sajtótörténeti, akár diplomáciatörténeti szempontból. Mint említettük, az világos számunkra is, hogy nem számított a vezető magyar püspökök közé, de mégis nemegyszer képviselte hol a magyar érdekeket, hol pedig hazáját itthon és külföldön, magyarok és külföldiek előtt egyaránt (például XIX. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus Londonban, amerikai misszió stb.).

Nem lekicsinyelve a püspököt, de tény, hogy egy mellékszereplője volt a Magyar Katolikus Egyháznak, ennek ellenére mégiscsak magas presztízsű státuszban jelenhetett meg, mint budavári plébános, a koronázótemplom papja (így az utolsó budai királykoronázás vendéglátója). Megjegyzendő itt is, hogy a korabeli ismert politikus, Hock János³ ellenében nyerte meg a Mátyás-templomi plébános-választást.

Az, hogy kevésbé jelenik meg a történetírásban Nemes püspök alakja, talán személyiségéből is adódhat. Az alább olvasható önéletírása sem saját indíttatásból született meg, az Országos Pázmány Egyesület⁴ kérte fel arra, hogy írja meg és küldje el részükre. Nemes püspök ezt készséggel meg is tette, írása végén *quasi* utóiratként értelmezhetően azonban hozzátéve,

---

¹ Készült a forrásközlés az MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport keretén belül.

² Leginkább lexikonokban olvashatunk Nemes Antal püspök személyéről, szakirodalomban kevésbé. Ld.: 88 [VICZIÁN JÁNOS:] Nemes Antal. In: Magyar Katolikus Lexikon. Főszerk.: Diós István. VIII. köt. Bp., 2004. Online: lexikon.katolikus.hu – 2019. augusztus.; Nemes Antal. In: Magyar írók élete és munkái. Szerk.: Szinyei József. IX. köt. Bp., 1903. Online: Arcanum Kézíkönyvtár: arcanum.hu / Adatbázisok / Kézíkönyvtár / Lexikonok – 2019. augusztus.; Nemes Antal. In: Magyar Életrajzi Lexikon. Főszerk.: Kenyeres Ágnes. Bp., é.n. [2001] (Jav., átdolg. kiad.) Online: Arcanum Kézíkönyvtár: arcanum.hu / Adatbázisok / Kézíkönyvtár / Lexikonok – 2019. augusztus.

³ Hock János (1859–1936), 1889-től kőbányai, 1912-től budapest-józsefvárosi plébános, 1887-től országgyűlési képviselő, 1918-ban a Magyar Nemzeti Tanács elnöke.

⁴ A Katolikus Írók és Hírlapírók Országos Pázmány Egyesülete mint a katolikus írók és hírlapírók érdekvédelmi szervezete 1898-ban jött létre az 1896-os Országos Katolikus Nagygyűlés határozata alapján és az egyesületek 1946-os feloszlásáig fennállt. Célja volt a katolikus szellemiségű írók összefogása, támogatása és a katolikus értékek védelme.

hogy „Azon kívánalomnak, hogy műveimből egy-egy példányt küldjek be, nem tehetek eleget, mert a három fentjelzett [lásd a lenti forrásban – S. Gy.] önálló könyvből nincsen példányom kéznél, azonban megtalálhatóak az Akadémia, Egyetem és Múzeum könyvtáraiban;⁵ a folyóiratokban és újságokban⁶ megjelent cikkek nincsenek nálam összegyűjtve, hanem szolgálók a legutóbb megjelent:

1) *Jelentésem az amerikai utamról és*

2.) *Makária püspökségem történeti leírásával.*⁷

Visszaemlékezését egyes szám harmadik személyben kezdte lejegyezni, majd a harmadik bekezdésben váltott át egyes szám első személyre.

Nemes püspök Pesten született 1855-ben és Budapesten halt meg 1941-ben, 86 esztendőskorában. Viszonylag későn döntött a papság mellett, már 27 éves volt, mikor ezt a pályát választotta fiatal jogászként. Képességeit felismerve küldhették előljárói a bécsi Pázmáneumba.⁸ Esztergomi egyházmegyésként Drégelypalánkon kezdett szolgálni Simonyi Rudolf⁹ plébános káplánjaként, majd ezt követte haláláig a fővárosi lelképásztori munka. Az egyértelműen leszögezhető, papi szolgálata szinte egybeforrott a Mátyás-templommal, 1889-től visszavonulásáig hitoktatóként, káplánként végül pedig plébánosként itt szolgált, összesen 47 aktív évet.

Sorra nyert el magas egyházi méltóságokat, szorgalma és érdemei alapján fokozatosan emelkedett egyre feljebb – pápai prelátus is volt –, de ennek ellenére rendszerint az utókor szemlélője által alig szembetűnő módon, noha tétlenkedőnek semmiképpen sem nevezhetnénk.

Itt közölt önéletírása Csernoch János,¹⁰ Serédi Jusztinián, végül pedig Mindszenty József¹¹ *gentiluomója*,¹² Esty Miklós¹³ világi pápai kamarás irathagyatékában maradt fenn, mely néhány éve lett rendezve. A hagyaték 6. sorozatának (Egyházi ügyek) második részén belül a 42. tételként talál-

⁵ Mai nevükön: MTA Könyvtára, ELTE Egyetemi Könyvtár, Országos Széchényi Könyvtár.

⁶ Többek között a *Katholikus Szemle*, a *Magyar Szalon*, a *Magyar Állam*, és a *Magyar Újság* hasábjain jelentek meg cikkei.

⁷ Szent István Társulat Irattára (továbbiakban: SZIT.) Esty Miklós 6. 42.

⁸ FAZEKAS ISTVÁN: A bécsi Pazmaneum magyarországi hallgatói, 1623–1918. Bp., 2003.

⁹ Simonyi 1873 és 1892 között volt Drégelypalánk plébánosa.

¹⁰ Csernoch János (1852–1927), 1908-tól csanádi megyéspüspök, 1911-től kalocsa-bácsi érsek, 1912-től esztergomi érsek, 1914-től bíboros.

¹¹ Mindszenty József, Tiszteletre méltó (1892–1975), 1944-től veszprémi megyéspüspök, 1945 és 1974 között hercegprímás és esztergomi érsek, 1946-tól bíboros. 1948-tól *impeditus*.

¹² Magyarosan dzsentiluómó, azaz személyi szolgálattevő, szó szerinti jelentése: úriember. Olyan, a bíborosok kíséretéhez tartozó világi személy – nem szükségszerűen nemes –, aki az egyes főpap körüli különféle teendők, feladatok elvégzésére vállalkozik, illetve kap kinevezést. A *gentiluomo* rendeltetése, hogy a főpap kellő méltósággal tölthesse be magas hivatalát. Ld.: MÉSZÁROS ISTVÁN: Prímások, pártok, politikusok, 1944–1945. Bp., 2005. 11. p.; vö.: ÉRSZEGI MÁRK AURÉL: Pápa, Szentszék, Vatikán. Bp., 2014. 116. p.

¹³ Esty Miklós (1895–1973), bíborosi *gentiluomo* az 1920-as évektől 1948-ig, világi pápai kamarás, 1942-től az Actio Catholica alelnöke, 1951-től a Szent István Társulat delegált adminisztrátora.

ható meg. (8. doboz) Az Esty-hagyaték a Szent István Társulat Irattárában kutatható.¹⁴

---

¹⁴ SÁGI GYÖRGY: Esty Miklós pápai világi kamarás hagyatékának rendezése a MTA-PPKE 'Lendület' Egyháztörténeti Kutatócsoport keretein belül. In: *Levéltári Szemle*, 2015. 4. sz. 82–99. p.

DOKUMENTUM¹⁵

Önéletírás

Nemes Antal¹⁶ született Budapesten [sic!] 1855. február hó 13-án.¹⁷ Középiskoláit ugyanitt végezte. A Budapesti Tudományegyetem¹⁸ Jogi Fakultásán a négyévi kurzust végig hallgatván a különféle alapvizsgákat és szigorlatokat letette s 1882. évben *Iuris universi doctor*rá promoveáltatott.¹⁹ Időközben, mint az Ügyvédi Kamarában bejegyzett ügyvédjelölt a jogi és peres dolgokkal foglalkozott s azon választása volt, hogy idővel önálló ügyvédi irodát fog nyitni.

Miután szülei²⁰ igen korán elhaltak s testvérei nem voltak, az egyedülállt töprengései közepette azon pályát választotta, amelyen legközvetlenebbül szolgálhat az Úr Istennek s pap akart lenni. Simor János²¹ hercegprímás ugyancsak az 1882. évben felvette teológusai közé s tanulmányai elvégzésére a bécsi Pázmáneumba küldötte s így a hittudományokat a Bécsi Egyetem Teológiai Karán hallgatta. Az egyetemi kurzus elvégzése után Esztergomban, Simor János bíbornok, hercegprímás kezétől pappá szenteltetett.²²

Mint fiatal pap Szondy Györgynek²³ dicső emlékezetű helyére, Drégelypalánkra került káplánnak, ahol három éven át működött sok lelki öröm és boldogság között. 1889. januárban került Budapestre, kezdetben mint hitoktató, majd októberben mint a budavári plébániához kinevezett káplán és római kat. férfi tanítóképzéséhez kinevezett hittanár.²⁴

¹⁵ A jelenlegi nyelvtani szabályokat követve, középpontozással került közreadásra, a korabeli nyelvezeten, eredeti szófordulatokon nem történt változtatás. A szöveg írógéppel íródott, végén Nemes Antal autográf aláírásával, budapesti, 1930. január 16-i keltezésel. Természetben 4 oldalt tesz ki a szöveg. Őrzési helye: SZIT. Esty Miklós, 6. 42.

¹⁶ Születési nevén Nerhaft Antal, született Pesten 1855. február 13-án, elhunyt Budapesten 1941. június 28-án.

¹⁷ A keresztségben február 25-én részesült Migl János budapest-belvárosi plébános kezei által.

¹⁸ Mai nevén Eötvös Loránd Tudományegyetem.

¹⁹ Azaz egyetemi jogi doktorra avattatott.

²⁰ Édesapja id. Nerhaft Antal építész, édesanyja Schmidt Franciska volt.

²¹ Simor János (1813–1891), 1857-től győri megyéspüspök, 1867-től esztergomi érsek, hercegprímás, 1873-tól bíboros.

²² 1885. október 20-án szentelte pappá Simor. Ekkoriban magyarosította nevét Nerhaft-ról Nemesre Tisza Kálmán miniszterelnöknek mint belügyminiszternek 30 251/VII. sz. rendelete által jóváhagyatva.

²³ Szondy (Szondi) György (1504–1552), Drégely várának hős kapitánya a várháborúk korában, bátorságát és vitézségét őt legyőző ellensége, Hadım Ali budai pasa is elismerte. Vitézségét Tinódi is megénekelte. Ld.: TINÓDI LANTOS SEBESTYÉN: Budai Ali basa históriája. In: Tinódi Sebestyén összes költeményei. Kolozsvár, 1554. Online: Magyar Elektronikus Könyvtár: mek.oszk.hu/01100/01100 – 2019. augusztus. Szondi és katonái emlékére Simor János hercegprímás 1884-ben díszes kápolnát építtetett, ami azonban a II. világháború során súlyosan megrongálódik, így 1972-ben lebontása mellett döntöttek. Ld.: Drégelypalánk Plébánia. In: Váci Egyházmegyei Sematizmus. Online: sematizmus.vaciegyszemegye.hu – 2019. augusztus.; vö.: PONGRÁCZ LAJOS: A Szondi emlék-kápolna. In: Szondi album: drégeli emléklapok: a Szondi-emlékkápolna felavatása alkalmából 1885. Szerk.: Uő. Ipolyság, 1886. Online: Drégelypalánk honlapja: dregelypalank.hu / Történelem / Szondi Emlékalbum. – 2019. augusztus.

²⁴ A Sacré Cœur francia gyóntatója, a budai Legényegylet elnöke és a Budapest-jobbparti Szent Vince Egylet titkára is volt.

Budavári káplánságom alatt körülményesebben²⁵ foglalkoztam irodalmilag, s három önálló munkát adtam ki, ugyanitt:

- 1) 1901-ben *A Jézus Szent Szíve ájtatosság* című könyvet, amelyben ismertetem a Szent Szívre vonatkozó régi magyarországi emlékeket;
- 2) 1903-ban *A Budavári Főegyház története és leírása* című könyvet, amelyben alapítását és az évszázadok folyamán történt viszontagságait írom le; s
- 3) 1905-ben az *Egyházi törvénykezési rendtartás* című könyvet, ahol az egyházi peres eljárásban való eljárást s bírói gyakorlatot ismertetem a kútfők alapján.²⁶

1898. június hó 30-án Budapest székesfőváros törvényhatósága által a megüresedett budavári főplébániára plébánosnak megválasztattam.²⁷ A választásnál nehéz küzdelmek folytak, s ellenjelöltemmel, Hock Jánossal szemben csak 5 szavazattöbbséggel győztem. 1899-ben²⁸ Ő Felsége, a király²⁹ Szent Benedekről nevezett pécsi címzetes apáttá nevezett ki s Vaszary Kolos³⁰ bíboros, hercegprímás a budavári főtemplom búcsú napján, augusztus 15-én ünnepesen benedikált és az apáti jelvénnyel felruházott.

1900. év karácsony táján Kohl Medárd³¹ segédpüspökkel Rómába mentem, hogy a Szentatyának³² a Péterfillérek átadassanak s ezen Rómába való utazás 12 éven át ismétlődött, mindig karácsony tájt, úgy hogy 12 éven át *in continuo*³³ Rómában voltam s az akkor lefolyt egyházi ünnepeken állandóan részt vettem.

1905. január hó 16-án X. Piusz pápa³⁴ Ő Szentsége házi főpapjává, pápai prelátussá nevezett ki legkegyelmesebben. Ugyanezen időtájt a római szépiro-

²⁵ Értsd gyakrabban, többször, előszeretettel, komolyabban.

²⁶ A kiadások évére elképzelhető, hogy Nemes püspök rosszul emlékezett, esetleg elírások eredménye. A nevezett kötetek helyes bibliográfiai adatai a következők: *A Jézus Szent Szíve ájtatosság*. Ismertető. Bp., 1890.; *A Nagyboldogasszonyról nevezett Budavári Főtemplom története és leírása*. Bp., 1893.; *Egyházi törvénykezési rendtartás*. Bp., 1895. További fontos, de itt nem említett műve volt: *Budapest székesfőváros közterein álló vallásos jellegű szobrainak története és leírása*. Bp., 1895.; *Makária: régi görög gyarmat Dalmáciában és püspöki székhely*. Bp., 1929.; *Adalékok a budavári főtemplom történetéhez*. Bp., 1932.

²⁷ 1936-os nyugállományba vonulásáig volt a budavári Nagyboldogasszony-főplébánia plébánosa. Bogasich Mihály (†1919) pristinai választott püspök, neves zenetörténész és egyetemi tanár utódként került a plébánosi székbe, aki mellett addig káplánként szolgált. Bogasich ezt követően haláláig esztergomi kanonok volt. Mikor végső nyugalomra helyezték a Mátyás-templomban III. Béla király (1172–1196) és Châtillon Anna királyné (†1184) földi maradványait, Nemes volt már a plébános.

²⁸ 1899. június 28-tól.

²⁹ I. Ferenc József (1830–1916), a Habsburg-Lotharingiai dinasztia tagja, 1848-tól osztrák császár és magyar apostoli király, koronázva 1867-ben.

³⁰ Vaszary Kolos O.S.B. (1832–1915), született Vaszary Ferenc, 1847-től a bencés rend tagja, 1891-től hercegprímás és esztergomi érsek, 1893-tól bíboros, 1912-től nyugállományban.

³¹ Kohl Medárd O.S.B. (1859–1928), született Kohl Ferenc, 1885-től a bencés rend tagja, 1900-tól esztergomi segédpüspök és Szamoszata címzetes püspöke.

³² XIII. Leó (1810–1903), született Vincenzo Gioacchino Raffaele Luigi Pecci gróf, 1878-tól haláláig római pápa.

³³ Folyamatosan (latin).

³⁴ X. Piusz, Szent (1835–1914), született Giuseppe Melchiorre Sarto, 1903-tól római pápa haláláig.

dalmi akadémia „*Arcas Romanus*” rendes tagjává választott. 1907-ben Szent Erzsébet centenáriumát különös fényel ültük meg Franciaországban, Párizsban, ahol is a magyar katolikusok képviseletében részt vettem és az ünnepi misét mondtam, míg a templomi szentbeszédet Msgr. Amette,³⁵ a későbbi párizsi bíbornok érsek tartotta. 1908-ban az Angliában, Londonban tartott Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszuson³⁶ – hol a pápa külön legátussal³⁷ képviseltette magát – csekély magam, Magyarország részéről részt vettem.

1912. december hó 8-án Ő Felsége a király makáriai címzetes püspökké nevezett ki, amely régebben a magyar királyok fennhatósága alatt állott, most azonban csak címben adományoztatik.

A világháború kitörésekor és annak folyamata alatt, mint a Magyar Országos Vöröskereszt Egylet³⁸ Központi Igazgatósági tagja tevékeny részt vettem az ügykörömbe eső dolgokban, amiért is Ő Felsége a Ferenc József Rend Középkeresztjével tüntetett ki.

1916. december hó 30-án a budavári főtemplom színhelye volt IV. Károly király³⁹ és Zita királyné⁴⁰ koronázásának.⁴¹ Az ezt megelőző időben nap-nap után ülések voltak, amelyeken a koronázásra vonatkozó minden részlet meg lett beszélt. A Szent Korona a koronázás megtörténte után három napon át ki volt állítva a templomban, éjjelenként pedig a kincstár kápolnában volt elzárva, melynek ajtóbejárata három pecséttel volt elzárva, míg az ajtó kulcsait a plébános kapta esténként megőrzésre s melyeket reggel mindig visszaszolgáltatót.

A koronázásnál jelen volt Ferdinánd bolgár király⁴² sajátkezűleg átadta a Szent Sándor Rend Középkeresztjét gyémántokba foglalva, midőn egy más alkalommal már előzőleg a polgári érdemek jutalmazásáról szóló rendjel középkeresztjével tüntetett ki. Ugyanúgy a koronázásból kifolyólag 1917-ben Ő Felsége Károly király a II. osztályú Vaskorona Renddel tüntetett ki fáradozásaim elismeréséül.

A világháborút követő gyászos időben sikerült mégis a rendes egyházi életet folytatni s a hívek gondozásában eljárni. Azonban sorsomat annyiban mégsem kerülhettem el, hogy a forradalmi vértörvényszék elé ne állíttassam.

³⁵ Léon-Adolphe Amette (1850–1920), 1898-tól Bayeux-Lisieux megyéspüspöke, 1906-tól párizsi koadjutor érsek és Side címzetes érseke, 1908-tól párizsi érsek, 1911-től bíboros.

³⁶ 1908. szeptember 8-a és 13-a között rendezték meg Londonban a XIX. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszust.

³⁷ Vincenzo Vannutelli (1836–1930), 1880-tól szaradeiszi címzetes érsek, konstantinápolyi apostoli helynök, 1890-től bíboros (*in pectore* 1889-től), az Apostoli Szignatúra prefektusaként képviselte legátusként a pápát a londoni eucharisztikus kongresszuson.

³⁸ A szervezet történetéről bővebben ld.: Magyar Vöröskereszt története. In: Magyar Vöröskereszt Somogy megyei szervezete. H.n., é.n. Online: www.mvksomogy.hu – 2019. augusztus.

³⁹ IV. Károly, Boldog (1887–1922), a Habsburg-Lotharingiai dinasztia tagja, 1916 és 1918 között osztrák császár és magyar apostoli király, majd haláláig címzetes császár és király.

⁴⁰ Zita (1892–1989), a Bourbon dinasztia páрмаi ágának tagja, 1916 és 1918 között osztrák császárné és magyar királyné, majd haláláig címzetes császárné és királyné.

⁴¹ MACZÓ FERENC: Az utolsó magyar királykoronázás. Bp., 2018.; vö.: FÓNAGY ZOLTÁN: Az utolsó magyar koronázás. In: *Budapest*, 2016. 12. sz. 6–9. p.

⁴² I. Ferdinánd (1861–1948), a Szász-Coburg-Gotha dinasztia tagja, 1887-től bolgár fejedelem, 1908 és 1918 között bolgár cár.

Ugyanis az ellenforradalom napján, 1919. június hó 24-én⁴³ értem jöttek a katonatanács és munkástanács kiküldöttjei s bevitték a rögtönítélő vérbírák elé, ahol szerencsémre éppen kihallgatásom alatt annyira ment a *pro* és *contra* lövöldözés, hogy tovább nem tárgyaltak velem s a zűrzavarban elmenekülhettem.

A rendes viszonyok visszaállítása után a magyar királyi kormány óhaja szerint megalakult 1922-ben a Külügyi Társaság,⁴⁴ melynek elnöki tanácstagjává választattam. A Külügyi Társaság célja, hogy amit a magyar királyi kormány merev hivatalos úton nem tehetne meg, azt kerülő úton, társadalmilag a Külügyi Társaság végezze az ország érdekében. Ezen időkből gyakran volt alkalmam idegen nyelven, francia, angol, olasz és német nyelven beszédeket mondani, előadásokat tartanom, hogy így a külföld előtt az országnak jobb sorsát előmozdítsam.⁴⁵

1928 tavaszán Amerikába mentem a hercegprímás⁴⁶ megbízásából, ahol nagyobb körúton bejártam különösen azon városokat, hol magyarok [élnek] s ahol mindenütt szükség szerint miséztem és szónokoltam magyar, vagy ha kellett angol nyelven.⁴⁷ A következő évben, ami minden keresztény embernek hő vágya, Jeruzsálembé mentem és Betlehembe s bejártam az Üdvözítő által megszentelt helyeket egy nagyobb magyar zarándokcsapat élén s onnan átmentem még Egyiptomba, a fáraók országába.

Az ősrégi jeruzsálemi lovagrend, melyet a középkorban bírt Málta szigetéről mai napig röviden Máltai Rendnek neveznek, újabban Magyarországon önálló provinciává alakult, elválván az osztrák-cseh priorátustól.⁴⁸ Ezen moz-

⁴³ A Tanácsköztársaság elleni legnagyobb felkelés kirobbanásának dátuma, mely a Ludovikáról indult el Lemberkovics Jenő százados vezetésével, melyben számos tiszt és 254 növendék, valamint a dunai flotta egy része is részt vett. Felkelésük elbukott, Guido Romanelli olasz alezredes tudta csak meggátolni, hogy a kommunisták véres megtorlásba kezdjenek. Sikertelenségük ellenére jelzésértékű volt megmozdulásuk, mely a proletárdiktatúrával szembeni széleskörű elutasítottságot szimbolizálta. Vö. TARJÁN M. TAMÁS: Puccskísérlet a Ludovikán. In: *Rubicon Online*: www.rubicon.hu – 2019. augusztus.; SVÉD LÁSZLÓ: A Ludovika ostroma, 1919. június. In: *História*, 1979. 1. sz. 8–9. p.; ZÁVOCZKI ADRIENN: Guido Romanelli olasz alezredes magyarországi tevékenysége. In: *ArchívNet*, 2017. 6. sz. Online: archivnet.hu – 2019. augusztus.

⁴⁴ A Magyar Külügyi Társaság 1920. április 18-án alakult meg, 1920 és 1944 között Horváth Jenő diplomáciatörténész szerkesztésében – megszakításokkal – adták ki a *Külügyi Szemle* külpolitikai folyóiratot. A társaság 1992-ben újraalakult. Vö.: EÖTTEVÉNYI OLIVÉR: A Magyar Külügyi Társaság húsz esztendeje: 1920. áprilistől–1940. áprilisig. Bp., 1940.

⁴⁵ 1924/1925-ben a Magyar Országos Eszperantó Egyesületnek lett elnöke, 1929-ben pedig annak tiszteletbeli elnöke.

⁴⁶ Serédi Jusztinián O.S.B. (1884–1945), született Szapucsek György, 1905-től a bencés rend tagja, 1927-től bíboros, esztergomi érsek és Magyarország hercegprímása.

⁴⁷ Az amerikai magyarságról bővebben ld.: HEGEDŰS LÓRÁNT: A magyarok kivándorlása Amerikába. Bp., 1899.; SZONDI ILDIKÓ – SERES ALÍZ IVETT: Tengerentúli magyarok. In: *Acta Universitatis Szegediensis: Acta jurídica et politica*, 2011. 2. sz. 169–200. p.

⁴⁸ Az osztrák nagyperjelségből kiválva 1928-ban alakult meg 40 taggal a Magyar Máltai Lovagok Szövetsége József főherceg elnökletével. Az alakuló közgyűlést a budai Karátsonyi palotában tartották. A trianoni ország és a lovagrend között 1925 óta állt fenn a diplomáciai kapcsolat. Vö. VAJAY SZABOLCS: A Máltai Rend magyar lovagjai, 1530–2000. 1–2. Bp., 2002. 84. p.

galomban magam tevékeny részt vettem s a Rómában székelő nagymester⁴⁹ a lovagrendnek konventuális káplánjává nevezett ki, majd utóbb a Rómában keltezett irattal a Budapesten lévő máltai követség⁵⁰ tagjává kinevezett.

---

⁴⁹ Galeas von Thun und Hohenstein S.M.O.M. (1850–1931), osztrák arisztokrata, 1905-től a Máltai Lovagrend hercege és nagymestere.

⁵⁰ Karátsanyi Jenő S.M.O.M., karátsonyfalvi és beodrai gróf (1861–1933), a Máltai Lovagrendnek tiszteleti tagja 1900-tól, a lovagrend első magyarországi nagykövete 1925 és 1932 között.